

Mikroregion osadniczy kultury łużyckiej w rejonie wsi Łazy, gm. Wińsko, woj. dolnośląskie – nowe dane i reinterpretacja dotychczasowych ustaleń

Maksym Mackiewicz¹, Paweł Madera², Dagmara Łaciak³, Agata Hałuszko⁴,

1 - Fundacja Archeolodzy.org, ul. Bolesława Prusa 81/3i, 50-316 Wrocław, max@archeolodzy.org

2 - Muzeum Miejskie Wrocławia, Oddział Muzeum Archeologiczne, ul. Cieszyńskiego 9, 50-136 Wrocław

3 - Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Szewska 48, 50-137 Wrocław

4 - Fundacja Archeolodzy.org, ul. Bolesława Prusa 81/3i, 50-316 Wrocław; Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, ul. Szewska 48, 50-137 Wrocław

Słowa kluczowe: epoka brązu, wczesna epoka żelaza, kultura łużycka, badania nieinwazyjne, groby ciałopalne

W 2021 r. w ramach programu „Ochrona zabytków archeologicznych” MKiDN przeprowadzono badania nieinwazyjne na domniemanym obszarze mikroregionu osadniczego kultury łużyckiej, funkcjonującego prawdopodobnie od IV OEB do HaD, położonego w rejonie wsi Łazy. Trzon ekumeny obejmuje odcinek doliny niewielkiego cieką leżący w dolnych partiach zachodnich stoków Wzgórz Wińskich stanowiących NW część Wzgórz Trzebnickich. Celem badań była weryfikacja dotychczasowych ustaleń w zakresie zasięgu, funkcji i chronologii wybranych stanowisk zaliczanych do wymienionej jednostki osadniczej.

Jednym z centrów mikroregionu jest cmentarzysko ciałopalne Łazy 1. Pierwsze informacje o obiekcie usytuowanym na formie wydmorej pojawiają się u schyłku XIX w. w związku z postępującą eksploatacją piasku. W tym czasie doszło do odkrycia unikatowej urny zdobionej rytym narracyjnym przedstawiającym sceny polowania na jelenie. Z kolejnych lat pochodzą liczne wzmianki o przypadkowych znaleziskach grobowych, jak również badaniach interwencyjnych. Po wojnie prace ratownicze kontynuowano w latach 1971-1974 i ostatnio w 1995-1998. Łącznie odkryto około 187 grobów ciałopalnych, które nie doczekały się dotąd pełnej publikacji. Szczególnie interesującym obiektem jest odkryty w 1995 r. grób komorowy (nr 4/95) o rozbudowanej konstrukcji kamiennej, z wyjątkowo bogatym wyposażeniem, datowany na HaC, który określany bywa jako grób arystokraty-wojownika wykazujący wyraźne związki z kręgiem kultury halsztackiej.

Rozpoznanie okolicznego tła osadniczego jest znacznie słabsze, a obraz ten budowany jest przede wszystkim w oparciu o nieliczny materiał powierzchniowy pozyskany w ramach przejścia AZP. W trakcie ubiegłorocznych prac terenowych wykonano zatem badania powierzchniowe i geofizyczne w obrębie cmentarzyska i trzech okolicznych „stanowisk osadowych”: Łazy 7, 18 i 25. Prowadzona w obrębie wydmy prospekcja magnetyczna, elektrooporowa, a także pomiary dystrybucji zalegających na powierzchni eratyków (pochodzących w domyśle z bruków) dostarczyły wysoce wartościowego pakietu danych wskazujących m. in. na zasięg cmentarzyska oraz zróżnicowanie zagęszczenia (uchwytnych w ten sposób) struktur. Rozpoznanie magnetyczne „zaplecza osadniczego”, dostarczyło znacznie mniej sugestywnego obrazu. Anomalie interpretowane jako potencjalne struktury osadnicze były relatywnie nieliczne, zwykle rozproszone, co może wskazywać na niskie zagęszczenie obiektów antropogenicznych, ale także ich ogólnie słaby stan zachowania. Częściowo zdają się potwierdzać to badania powierzchniowe, które oprócz podtrzymania ich ogólnie osadowego charakteru i pewnej korekty zasięgów, nie pozwoliły na uściślenie intensywności i charakteru procesów osadniczych.

Niezależnie od prac terenowych, w ramach innych projektów, przeprowadzono analizy wybranych zabytków ceramicznych i materiału kostnego pochodzącego z ostatnich badań wykopaliskowych na cmentarzysku. Analizy antropologiczne doprowadziły do reinterpretacji wyników badań pochówków znajdujących się w rzadko spotykanym układzie złożonym z grobu 4/95 i naruszonych przez niego kilku starszych obiektów. Przede wszystkim w oparciu o nowsze metody badawcze ustalono wiek w chwili śmierci pochowanych tam osobników wykorzystując metodę

histologiczną TCA (*tooth cementum annulation*) oraz ich płeć w oparciu o metodę metryczną LA (przy zastosowaniu nieinwazyjnego wariantu metody tzw. *lateral angle*). Wykonano analizy izotopów strontu dla zmarłych z poszczególnych pochówków, na podstawie których możemy prześledzić ich mobilność w czasie życia.

Ceramika pochodząca z omawianych grobów została częściowo zrekonstruowana. Spośród liczego i bardzo silnie zniszczonego materiału odtworzone zostały formy naczyń, a część z nich poddano analizom petrograficznym i chemicznym. Obserwowana w tym przypadku wyjątkowa sytuacja stratygraficzna wraz z datującymi obiekty grobowe przedmiotami ceramicznymi i metalowymi wskazuje na pewną sekwencję chronologiczną. Dzięki datowaniu radiowęglowemu została podjęta próba jej usystematyzowania.